

บทที่ ๓ : หมวด รุ ธ ฐ ฑ ฒ

ฐ ฑ ในหมวด รุ ธ ฐ ฑ ลง อ, เอ ปัจจัย

และลงนิกคหิตอาคมที่กลางฐ ฑ

เมื่อลงแล้ว อ ปัจจัยไม่ปรากฏรูป ปรากฏแต่เสียง อะ

ส่วน เอ ปัจจัย ปรากฏสระ ะ -

หมวด รุ ฐ ฐาตุ ลง อ, เอ ปัจจัย

ฐาตุหมวดนี้ลง อ, เอ ปัจจัยเหมือนกับหมวด ภู ฐาตุ แต่ต่างกันว่าหมวด รุ ฐ ต้องลงนิคคหิตอาคมกลางฐาตุ แล้วแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุตวรรคของ พยัญชนะที่สุตฐาตุเสมอ [ง, ญ, ฌ, ฬ, ม] (เว้นที่สุตฐาตุเป็นพยัญชนะอวรรค)

รุ ฐาตุ	ปิด	รุ ^๐ ฐ+อ+ติ	=รุ ^๐ ฬ ^๑ ฐ ^๑ ติ	ย่อมปิด
มุจ ฐาตุ	ปล่อย	มุ ^๐ จ+อ+ติ	=มุ ^๐ ญ ^๑ จ ^๑ ติ	ย่อมปล่อย
ภูช ฐาตุ	กิน	ภู ^๐ ช+อ+ติ	=ภู ^๐ ฌ ^๑ ช ^๑ ติ	ย่อมย่อมกิน
ภูท ฐาตุ	ต่อ	ภู ^๐ ท+อ+ติ	=ภู ^๐ ฬ ^๑ ท ^๑ ติ	ย่อมย่อมต่อ
ลีป ฐาตุ	ฉาบ	ลี ^๐ ป+อ+ติ	=ลี ^๐ ม ^๑ ป ^๑ ติ	ย่อมย่อมฉาบ

ฐาตุที่หมายดอกจัน (*) เป็นอกัมมฐาตุ ฐาตุไม่เรียกหากรรม

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลีของธาตุในหมวด ภู ฐาตุ

- รुช   ปิด   :ราชา สตุตทิวสสตุตมาสาธิกานิ สตุต วสุสานิ นครं **อุปรุณฺธิ.**
อ.พระราชา เข้าไปปิดแล้ว ซึ่งเมือง ลีนปี ท. ๗ อันยิ่งด้วยวันเจ็ด
และเดือนเจ็ด.
- มฺจ   ปล่อย :นาฏกา เกเส จ **มฺจฺจติ,** ปสาธนาणि จ **มฺจฺจติ.**
อ.หญิงนักฟ้อน ย่อมสยาย ซึ่งผม ท. ด้วย, ย่อมถอด
ซึ่งเครื่องประดับ ท. ด้วย.
- ภฺช   กิน   :เถโร เสฏฺฐิสฺส เคเห นิพทฺธं **ภฺชฺชติ.**
อ.พระเถระ ย่อมฉัน ในเรือน ของเศรษฐี เนิองนิตย์.

ภิก ท่อย, ดี :จณโท ฆรุโส สามโก กฏฐน ทาสสุ สีส ภินุทติ.
อ.เจ้านาย ผู้ดูร้าย ผู้หยาบคาย ย่อมดี ซึ่งศิระะ ของทาส
ด้วยท่อนไม้.

ลิป ฉาบ :ถปติ โคมเยน ฆรสุส ภิตุติ ลิมปติ.
อ.ช่างไม้ ย่อมฉาบ ซึ่งฝา แห่งเรือน ด้วยค่อมัย.

วิท ได้ :อุฏฐาตา ชโน พหุณี ธนานิ วินุทติ.
อ.ชน ผู้หมั่น ย่อมประสพ ซึ่งทรัพย์ ท. อันมาก

- ยฺช**   **เทียม,**   **:วาณิไซ ปาโต สกฏํ ยฺชติ.**
อ.พ่อค้า ย่อมเทียม ซึ่งเกี่ยว ในเวลาเช้า.
- ประกอบ**   **:มหาวิริโย ภิกขุ จตุส อิริยาปถสฺ กมฺมฏฺฐานํ อญฺชติ.**
อ.ภิกษุ ผู้มีความเพียรมาก ย่อมตามประกอบ ซึ่งกัมมฏฺฐาน ในอิริยาบถ ท. ๔.
- กติ**   **บั้น, ผ่า**   **:เปสกาโร ปุคฺคโล ตสรํ ฆฺฏฺตฺวา สุขฺมานิ สุตฺตานิ กนฺตติ.**
อ.บุคคล ผู้กระทำซึ่งหูก กรอแล้ว ซึ่งกระสวย ย่อมบั้น ซึ่งด้าย ท. อันละเอียด.
:สตุถกฺวาตา อญฺชฺหิตฺวา หทยมฺสํ กนฺตฺนติ.
อ.ลมอันมีพิษดังคัสตรา ท. ตั้งขึ้นแล้ว ย่อมตัด ซึ่งเนื้อแห่งหัวใจ

หลักเกณฑ์การประกอบกิจการในหมวด รุฐ ฐาตุ (เป็นกัตุตุวากก)

๑. ลักษณะของธาตุในหมวด รุช ชาติ

(๑)ว่าโดยลักษณะทั่วไป เมื่อใช้เป็นบทอาขยานมีการลงนิคคหิตอาคมกลาง ชาติแน่นอน พร้อมกับ อ ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายในกัตตฺวาจก เช่น

รุก ชาติ ลงนิคคหิตเป็น รุก+อ+ติ =รุกชติ (ย่อมกิน)

มฺจ ชาติ ลงนิคคหิตเป็น มฺจ+อ+ติ =มฺจติ (ย่อมปล่อย)

(๒)แต่ว่าโดยลักษณะพิเศษ เมื่อใช้เป็นบทอาขยานมีการลงนิคคหิตอาคมแน่นอนพร้อมกับ อ, อี, เอ และ โอ ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายในกัตตฺวาจก เช่น

รฺนฺชติ, รฺนฺชติ, รฺนฺชติ, รฺนฺชติ, สฺมฺโภติ (ย่อมปิด)

(๓)เมื่อใช้เป็นบทนามมีการลงนิคคหิตอาคมบ้าง ไม่ลงบ้าง เช่น

มฺจฺนํ, โมจฺนํ, ยฺจฺนํ, โยโค

๒.หลักเกณฑ์การประกอบกิจการในหมวด รุฐ ฐาตุ เมื่อลง อ, เอ ปัจจัย

(๑) ลงนิกคหิตอาคมหลังพยางค์แรกของฐาตุในกรณีที่ฐาตุมี ๒ พยางค์ เช่น

รุฐฐติ (ย่อมปิด) มาจาก รุฐ ฐาตุ

ลงนิกคหิตอาคมตรงกลางระหว่าง รุ กับ ฐ คือลงนิกคหิตที่หลัง รุ=รุ

(๒) ลงนิกคหิตอาคมหลังพยางค์กลางของฐาตุในกรณีที่ฐาตุมี ๓ พยางค์

(ไม่พบตัวอย่าง)

(๓) เมื่อลงนิกคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดฐาตุอยู่ในวรรค ก แปลงนิกคหิตเป็น ง

(ไม่พบตัวอย่าง)

(๔) เมื่อลงนิคคหิตอาคมแล้วถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค จ แปลงนิคคหิตเป็น ญ

ริจ ลงนิคคหิตเป็น ริจ+อ+ติ = ริญจติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ริ กับ จ]

ยฺช ลงนิคคหิตเป็น ยฺช+อ+ติ = ยฺญชติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ยฺ กับ ช]

ภฺช ลงนิคคหิตเป็น ภฺช+อ+ติ = ภฺญชติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ภฺ กับ ช]

(๕) เมื่อลงนิคคหิตอาคมแล้วถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ฎ แปลงนิคคหิตเป็น ฌ

(ไม่พบตัวอย่าง)

(๖) เมื่อลงนิคคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ต แปลงนิคคหิตเป็น ฑ

กติ ลงนิคคหิตเป็น กติ+อ+ติ = กนฺตติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ก กับ ติ]

ภิติ ลงนิคคหิตเป็น ภิติ+อ+ติ = ภินฺหติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ภิ กับ ติ]

(๗) เมื่อลงนิคคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ป แปลงนิคคหิตเป็น ม

ลิป ลงนิคคหิตเป็น ลีป+อ+ติ =ลิมฺปติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ลี กับ ป]

ลุป ลงนิคคหิตเป็น ลุป+อ+ติ =ลุมฺปติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ลุ กับ ป]

(๘) เมื่อลงนิคคหิตอาคมแล้ว ถ้าที่สุดธาตุเป็นพยัญชนะอวรรคไม่ต้องแปลง
นิคคหิต

ปีส ลงนิคคหิตเป็น ปีส+อ+ติ =ปีสติ [ลงนิคคหิตระหว่าง ปี กับ ส]

หีส ลงนิคคหิตเป็น หีส+อ+ติ =หีสติ [ลงนิคคหิตระหว่าง หี กับ ส]

๓. การแปลงรูปของธาตุในหมวด รุช ธาตุ

๑) ธาตุที่เปลี่ยนรูปไปโดยสิ้นเชิงจากการทำเหวภาวะธาตุ (ลง ข, ฉ, ฐ ไม่ต้องลงนิคคหิต)

ภุช กิน   แปลงเป็น พุภุช(ข)*   = พุภุชขติ   ย่อมปรารถนาจะกิน

๒) ธาตุที่เปลี่ยนรูปโดยการแปลงสระต้นธาตุ (ไม่ลงนิคคหิต)

ภุช กิน   แปลง อุ เป็น โอ   = โภภุชขติ   จักกิน

มุจ พัน   แปลง อุ เป็น โอ   = โม่ภุชขติ   จักพัน

๓) ธาตุที่เปลี่ยนรูปโดยการแปลงพยัญชนะต้นธาตุ

วิท ยินดี   แปลง ว เป็น พ   = นิพพิหนฺตติ   ย่อมเมื่อหน่าย

(ลง นิ อุปสัค)

๔) ชาติที่ลงนิคคหิตตามลักษณะทั่วไปของชาติในหมวด รุช ชาติ

(๑) ชาติที่มีที่สุดชาติอยู่ในวรรค จ (แจกด้วย ติ วิภัตติเป็นตัวอย่าง)

ริจ ถ่าย, ระบาย	แปลงนิคคหิตเป็น ญ	=ริญจติ	ย่อมระบาย
ลิจ ไหล, รด	แปลงนิคคหิตเป็น ญ	=ญจติ	ย่อมรด
มุจ ปล่อย	แปลงนิคคหิตเป็น ญ	=มุญจติ	ย่อมปล่อย
ภุช กิน	แปลงนิคคหิตเป็น ญ	=ภุญชติ	ย่อมกิน
ยุช รบ, ประกอบ	แปลงนิคคหิตเป็น ญ	=ยุญชติ	ย่อมประกอบ

(๒) ชาติที่มีที่สุดธาตุอยู่ในวรรค ต (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

กติ ผ่า, บั่น	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=กนุตติ	ย่อมผ่า
ภิติ ต่อย, ทำลาย	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=ภินุหติ	ย่อมต่อย
ฉิติ ตัด, บั่น, ทอน	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=ฉินุหติ	ย่อมตัด
วิท ไต่, ยินดี	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=วินุหติ	ย่อมไต่
		=นิพพินุหติ	ย่อมเบื้อหน้าย
รุฐ ปิด, กั้น	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=รุฐหติ	ย่อมปิด
มน รู้, ทราบ	แปลงนิคคหิตเป็น นุ	=สมมนุหติ	ย่อมสมมติ
		(ลง สั ออุปสัค)	

(๓) ชาติที่มีที่สุดชาติอยู่ในวรรค ป (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

ลิป ฉาบ   แปลงนิคคหิตเป็น ม   =ลิมฺปติ   ย่อมฉาบ, ย่อมทา

ลุป ปล้น, แย่ง   แปลงนิคคหิตเป็น ม   =วิลุมฺปติ   ย่อมปล้น, ย่อมแย่ง

สุมฺภ ปิด   มีพยัญชนะสังโยคไม่ลงนิคคหิต เช่น สมฺภโภติ   ย่อมปิด (โอ)

(๔) ชาติที่มีที่สุดชาติเป็นพยัญชนะวรรค (แจกด้วย ตี วิภัติเป็นตัวอย่าง)

ปีส บด   ไม่แปลงนิคคหิต   =ปีสติ   ย่อมบด

หิสิ เบียดเบียน ไม่แปลงนิคคหิต   =หิสิติ   ย่อมเบียดเบียน

แบบฝึกหัดประกอบกิริยา

ในหมวด รุ ธ ฐ ฑ ฒ

แจก ปีส (บด) ด้วยวัตตมานาวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฺลุมบุรุษ					นามโยคะ
มฺชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก หิส (เบียดเบี่ยน) ด้วยปัญญาวิรัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปจฺจบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก ลิป (ฉาบ) ด้วยสัตตมีวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสนบท		อตัตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปจุมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก รูป (ปล้น) ด้วยอชชัตตนีวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐุมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก ยุธ (รป, เทียม) ด้วยภวิสันตวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตเนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปจฺจบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก รฐ (ปิด) ด้วยวัตตมานาวิภัตติ

บุรุษ	ปรึสสบท		อัตตโนมบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

แจก ภาช (กิน) ด้วยวัตตมานาวิภัตติ

บุรุษ	ปรัสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปจฺจบุรุษ					นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ					ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ					อัมหโยคะ

๑)มหาธน มหาโกโค คหปติ สาถายั คนุถั ปีสติ

---

๒)ผรุสเ ใจโร วรุธยา มณเ วัลลุมปติ.

---

๓)อุฎฐาตา กสโก โคมเยน ฎุมเ วัลลิมปติ.

---

๔)ผรุสเ ลุฑฑโก ผรสุณา รุกขั ฉินุฑติ.

---

๕)มหาโกโค อัจริโย สายณเห ยาคุ ฎุณชติ.

---

๑)อ.อาจารย์ ย่อมปล่อย ซึ่งปลา ท. ในแม่น้ำ.

.....

๒)อ.ชน ท. ผู้ขยัน ย่อมประสบ ซึ่งความสุข.

.....

๓)อ.กษัตริย์ ย่อมอภิเษก ซึ่งอุปราช ในราชสมบัติ.

.....

๔)อ.เด็กชาย ท. ย่อมแย่ง ซึ่งขนม ท.

.....

๕)อ.อ.โจร ท. ย่อมล้นม ซึ่งหมู่บ้าน.